

Porovnanie časovej náročnosti odborných-znaleckých úkonov v prípravnom konaní na území Slovenskej republiky za roky 2005 a 2020

Anotácia: Úspešná realizácia a aplikácia práva sa v mnohých prípadoch nezaobíde bez znalecko-odborného posúdenia veci odborníkom. Ustanovenie znalca na spracovanie posudku uskutočňuje orgán verejnej moci podľa zákona upravujúceho otázky znalcov, znaleckých organizácií a znaleckých ústavov. Obvinený má tiež právo, aby mu preložili alebo pretlmočili všetky skutočnosti nevyhnutné pre zaručenie spravodlivého procesu vrátane uplatnenia práva na obhajobu. Cieľom vedeckej štúdie je poukázať na rôznorodosť dĺžky trvania spracovania znaleckého úkonu, tlmočnických a prekladateľských služieb, ktoré môžu výrazne vplývať na celkový čas trvania prípravného konania. Príspevok porovnáva časovú náročnosť spracovania odborných-znaleckých úkonov za roky 2005 a 2020, ktorá bola spracovaná na základe evidencie činností služieb kriminálnej polície Slovenskej republiky.

Kľúčové slová: znalec, prekladateľ, tlmočník, znalecká činnosť, služby, dokazovanie, znalecké dokazovanie

Úvod

V zmysle § 2 ods. 1. zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v platnom znení je základnou úlohou Policajného zboru ochrana základných práv a slobôd, najmä pri ochrane života, zdravia, osobnej slobody a bezpečnosti osôb a pri ochrane majetku. Napriek prítomnosti istých opakujúcich sa každodenných stereotypov, neexistujú dva rovnaké dni, ani ľudia s identickými životnými osudmi. Jedinečnosť je výrazným znakom ľudského bytia. Menej stabilní ľudia pri pocite neistoty, ohrozenia, pod vplyvom návykových látok, v núdzi, alebo túžbe po majetku začínajú konať neuvážene a sú schopní zaútočiť aj na základné práva a slobody iných. Obrovská rôznorodosť a možnosti ohrozenia bezpečnosti, verejného poriadku či medziľudských vzťahov znamenajú komplikácie pri ochraňovaní obyvateľstva. Policajný zbor predstavuje univerzálny bezpečnostný zbor, preto majú jeho úlohy výrazne rôznorodý charakter presahujúci schopnosti jednotlivca. Na zabezpečenie špecifických úloh s potrebnou profesionálnou kvalitou podľa § 4 ods. 1 zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore sa policajný zbor organizačne člení na služby. Väčšina služieb sa vo väčšej alebo menšej miere podieľa na odhaľovaní trestných činov a zaisťovaní ich páchatel'ov. Vyšetrovanie trestných činov a skrátené vyšetrovanie trestných činov v procesoch prípravného konania v policajnej praxi sa intenzívnejšie vykonáva službou kriminálnej polície a poriadkovou políciou, ktoré majú na tieto činnosti účelovo zriadené útvary špecializované na konkrétne problematiky, t. j. všeobecná kriminalita (násilná, majetková, mravnostná), kriminalita v ekonomike, korupcia, drogová kriminalita, nebezpečné materiály, environmentálna kriminalita, organizovaná kriminalita, počítačová kriminalita, divácke násilie, extrémizmus a iné. Opodstatnenosť rozlišovania problematiky vyplýva predovšetkým zo špecifik *modus operandi* danej skupiny trestnej činnosti ako aj znakov jej skutkovej podstaty. „Predmetom trestného konania je skutok, ktorý sa stal v minulosti a majú o ňom rozhodovať orgány činné v trestnom konaní, ktoré ho obvykle osobne sami nepozorovali, ani sa ho nezúčastnili.“¹

1 Dokazovanie ako procesná činnosť orgánov činných v trestnom konaní

V rámci trestného konania, základným predpokladom pre správne a spravodlivé

¹ MUSIL J. - KRATOCHVÍL, V. - ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestného práva, Trestní právo procesní*, s. 373.

rozhodnutie je náležité zistenie skutkového stavu, s čím bezprostredne súvisí otázka dokazovania. *Dokazovanie je popri rozhodovaní najdôležitejšou procesnou činnosťou orgánov činných v trestnom konaní, pretože umožňuje zaistiť skutkový základ pre ich rozhodovanie a pre ďalší postup tak, aby mohol byť splnený účel trestného konania uvedeného v § 1 Trestného poriadku.*²

Orgány činné v trestnom konaní a súd hodnotia dôkazy získané zákonným spôsobom podľa svojho vnútorného presvedčenia založeného na starostlivom uvážení všetkých okolností prípadu jednotlivito i komplexne, a to nezávisle od toho, či ich obstaral súd, orgány činné v trestnom konaní alebo niektorá zo zainteresovaných strán. Z uvedeného vyplýva, že dokazovanie je kľúčové a významne determinuje celkový výsledok trestného konania. Účelom trestného konania je dokazovanie najmä:

- a) či sa stal skutok a či má znaky trestného činu,
- b) kto tento skutok spáchal a z akých pohnútok,
- c) závažnosť činu vrátane príčin a podmienok jeho spáchania,
- d) osobné pomery páchatel'a v rozsahu potrebnom na určenie druhu a výmery trestu a uloženie ochranného opatrenia a iné rozhodnutia,
- e) následok a výšku škody spôsobenú trestným činom,
- f) výnosy z trestnej činnosti a prostriedky na jej spáchanie, ich umiestnenie, povahu, stav a cenu,
- g) majetkové pomery na účely odňatia výnosov z trestnej činnosti.³

Ako korektný dôkaz môže slúžiť čokoľvek relevantné ku náležitému objasneniu veci, pokiaľ bolo získané z dôkazných prostriedkov podľa Trestného poriadku alebo podľa osobitného zákona. Z uvedeného vyplýva, že medzi dôkazné prostriedky patrí aj výsluch znalcov, posudky a odborné vyjadrenia, potreba ktorých je predmetom analýzy vo vedeckej štúdií. „*V procesoch prípravného konania je zisťovaný skutočný rozsah konania páchatel'a, dokumentujú sa dôkazy o jeho konaní, identifikujú sa prípadní spolupáchatelia a podielníci, získavajú sa informácie o aktuálnom pobyte a pohybe páchatel'a a pod.*“⁴

Náklady na obstaranie dôkazov z veľkej miery znáša štát, preto je v jeho záujme, aby boli vynakladané účelne. Postupy orgánov činných v trestnom konaní a súdov sú na základe úradnej povinnosti upravené predovšetkým v Trestnom poriadku. Účelom úpravy je vytvoriť podmienky pre náležité a objektívne objasnenie trestných činov, zistenie skutkového stavu a obstaranie dôkazov, aby ich páchatelia mohli byť podľa zákona spravodlivo potrestaní a výnosy z trestnej činnosti boli odňaté v medziach zákona.

2 Odborno-znalecký úkon ako dôkazný prostriedok

Znalecký posudok od znalca s odborným vzdelaním podľa požiadaviek predstavuje pri dokazovaní jeden z najdôležitejších dôkazných prostriedkov s nezastupiteľným významom. Pod pojmom znalecký posudok sa rozumejú výsledky špecializovanej odbornej činnosti znalca v zmysle zákona č. 382/2004 Z. z. o znalcoch, tlmočníkoch a prekladateľoch v znení neskorších predpisov. Vypracovávanie znaleckého posudku vychádza z dodržiavania všetkých prislúchajúcich vyhlášok a zákonov. Zoznam znalcov vedie Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky, zoznam znaleckých odborníkov a zoznam znalcov nehnuteľností evidujú príslušné štátne orgány.

Vyšetrovanie trestných činov je preto úzko previazané s odbornými znalosťami znalcov a znaleckých odborníkov pôsobiacich v rôznych odboroch a odvetviach znaleckej

² FRYŠTÁK, M. *Znalecké dokazování v trestnom řízení*, s. 34.

³ Podľa šiestej hlavy prvého oddielu Trestného poriadku § 119.

⁴ LISON, M. *Odhaľovanie a objasňovanie trestných činov všeobecnej kriminality*, s. 21.

činnosti. Posudzovanie vznikajúcich nejasností špecifickými odborníkmi uľahčuje zisťovanie objektívnej pravdy o spáchanom skutku. Zároveň slúži orgánom činným v trestnom konaní ako podklad pre rozhodnutie, príp. vykonanie ďalších právnych úkonov.

Podľa trestného poriadku, pokiaľ obvinený neovláda slovenský jazyk dostatočne, má právo na preklad alebo pretlmočenie všetkých skutočností nevyhnutných pre zaručenie spravodlivého procesu vrátane uplatnenia práva na obhajobu. Z uvedeného vyplýva, že medzi odbornou-znalecké úkony spadajú aj služby prekladateľov a tlmočníkov.

V rámci evidencie sa podľa charakteru činností poskytovateľa odbornou-znaleckých činností rozdeľujú na tri základné kategórie:

- znalci, resp. znalecké ústavy,
- tlmočníci a prekladatelia,
- služby.

Pre účely príspevku uvedené členenie nebudeme rozlišovať, ich činnosť budeme vnímať komplexne a pomenovávať spoločne pojmom odbornou-znalecká činnosť.

3 Časové hľadisko znaleckých úkonov v prípravnom konaní

Oproti predchádzajúcej právnej úprave Trestného zákona sú po rekodifikácii striktne vymedzené lehoty na skončenie skráteného vyšetrovania v dĺžke dva mesiace od vznesenia obvinenia, vyšetrovania v dĺžke štyri mesiace od vznesenia obvinenia a vyšetrovania obzvlášť závažných zločinov v dĺžke šesť mesiacov od vznesenia obvinenia. Táto právna úprava je taktiež doplnená o povinnosť policajta oznamovať dôvody, pre ktoré nebolo možné ukončiť príslušné vyšetrovanie, aké ďalšie vyšetrovacie úkony je potrebné vykonať a aký dlhý čas bude potrebný na ukončenie vyšetrovania. Prokurátor má však možnosť zmeniť rozsah úkonov vyšetrovania a stanoviť vlastnú lehotu na ukončenie vyšetrovania, čo realizuje vydaním pokynu. Záonné lehoty sú stanovené bez ohľadu na potrebu vyjadrenia sa znalca.

Pri začatí trestného stíhania je potrebné zabezpečiť dostatok relevantných podkladov pre samotné vyšetrovanie a pre potreby znalca. Ak pri vyšetrovaní alebo dokazovaní vznikne potreba znaleckého posudku, čas jeho spracovania z pohľadu rýchlosti trestného konania predstavuje jednu z kľúčových otázok. Veľký časový odstup medzi dátumom, kedy bol znalec pribratý do konania, a dátumom, ku ktorému bol znalecký posudok vypracovaný, môže nastať z viacerých dôvodov, pričom na niektoré z nich by sme chceli poukázať v tejto časti príspevku.

V súlade s ustanovením § 16 ods. 7 zákona č. 382/2004 Z. z. o znalcoch, tlmočníkoch a prekladateľoch, je zadávateľ povinný pred zadaním úkonu znaleckej činnosti zistiť možnosti uskutočnenia úkonu znaleckej činnosti včas, ozrejmiť znalcovi obsah a rozsah znaleckého dokazovania, konzultovať druh znaleckého úkonu.

Stáva sa, že zadávateľ so znalcom o jeho pribratí do konania vopred nekomunikuje, a tak môže dôjsť k tomu, že znalcovi je priamo doručené uznesenie o pribratí znalca do konania spolu s rovnopisom spisu. V takomto prípade by znalec, hneď po obdržaní uznesenia o pribratí, mal vykonať niekoľko krokov:

- preskúmať možnú zaujatosť,
- preveriť, či požadovaný úkon spadá do kompetencie odboru/odvetvia, v ktorom je znalec zapísaný do zoznamu,
- preveriť, či je schopný spracovať znalecký posudok v požadovanej lehote,
- preveriť, či mu boli predložené všetky podklady nevyhnutné k vypracovaniu znaleckého posudku,
- spracovať si plán spracovania znaleckého posudku, tak, aby tento bol odovzdaný riadne a včas zadávateľovi.

V súlade s ustanovením § 11 ods. 1 zákona č. 382/2004 Z. z. o znalcoch, tlmočníkoch a prekladateľoch a v trestnom konaní v zmysle § 144 Trestného poriadku je znalec povinný oznámiť zadávateľovi skutočnosti, pre ktoré by mohol byť vylúčený ako znalec pre pochybnosti o jeho nezáujatosti, či už pre pomer k veci, k zadávateľovi alebo k inej osobe, ktorej sa úkon týka. V prípade zistenia takýchto skutočností, je nevyhnutné pribrať do konania iného znalca. Stáva sa však, že takéto skutočnosti znalec neoznámí zadávateľovi bezodkladne, ale až s odstupom času, v dôsledku čoho tak dochádza zbytočne k predĺžovaniu konania.

V zmysle ustanovenia § 11 ods. 3 zákona č. 382/2004 Z. z. o znalcoch, tlmočníkoch a prekladateľoch, znalec zapísaný v zozname nesmie vykonať úkon v odbore alebo odvetví, v ktorom nie je zapísaný. Zákon však ustanovuje výnimku v prípade znalca ustanoveného na účely súdneho alebo iného konania súdom alebo iným orgánom verejnej moci. Tu sa však od znalca očakáva, že disponuje nielen teoretickými znalosťami, ale aj praktickými skúsenosťami v danej oblasti, aby mohol takýto znalecký posudok spracovať.

Stáva sa, že znalcovi je doručené uznesenie spolu so spisom, pričom následne znalec zistí, že problematika nespadá pod jeho odvetvie a je nútený odmietnuť spracovanie znaleckého posudku. Je preto vhodné, aby zadávateľ vopred prekonzultoval so znalcom problematiku skúmanej veci a zistil, či táto spadá do odboru/odvetia, v ktorom je znalec zapísaný, aby tak zbytočne nedochádzalo k predĺžovaniu konania.

Znalec je v zmysle ust. § 12 ods. 2 písm. c) zákona č. 382/2004 Z. z. o znalcoch, tlmočníkoch a prekladateľoch, povinný odmietnuť vykonanie úkonu, ak mu vážne zdravotné dôvody, pracovné pomery, rodinné pomery alebo iné vážne dôvody neumožňujú vykonať úkon riadne a včas. Takáto situácia môže nastať, či už v čase pribratia znalca do konania, alebo aj v priebehu znaleckého skúmania. Túto skutočnosť je znalec povinný oznámiť zadávateľovi bezodkladne, aby mohol zadávateľ pribrať do konania iného znalca a aby tak nedochádzalo k predĺžovaniu konania.

Vo vzťahu k lehote na vypracovanie znaleckého posudku, táto by mala byť odkonzultovaná zadávateľom priamo so znalcom. Je možné konštatovať, že lehota je priamo závislá od rozsahu zabezpečeného materiálu, rozsahu znaleckého dokazovania a spracovania záverov. Pri určení lehoty by mal mať hlavné slovo znalec, nakoľko ten je tou osobou, ktorá by mala vedieť najlepšie zhodnotiť kvalitu predložených podkladov, ich množstvo, množstvo listinných, či elektronických údajov a rozsah znaleckého skúmania.⁵

Znalec pri spracovaní posudku mnohokrát pracuje s obrovským množstvom podkladov a údajov. Tieto musí zanalyzovať, následne z nich selektovať len údaje potrebné k vypracovaniu znaleckého posudku a tieto v ďalšom kroku spracovať, vyhodnotiť, a tak dospieť k naplneniu účelu znaleckého posudku – zodpovedať zadávateľovi plnohodnotne na všetky položené otázky.

V rámci trestného konania vyšetrovateľ spravidla zabezpečí všetky podklady, ktoré sú pre znalca potrebné. Nezabezpečenie dostatočného množstva podkladov, nevyhnutných pre zodpovedanie otázok zadaných v uznesení, má priamy dopad aj na závery znaleckého posudku, a tým na následné rozhodnutie v danej veci. Z pohľadu znaleckého skúmania však treba skúmať kvalitu predložených podkladov. Predpokladom pre spracovanie znaleckého posudku sú informácie a podklady, ktoré sú znalcovi predložené, a ktoré by mali spĺňať určité kvalitatívne charakteristiky: relevantnosť, zrozumiteľnosť, objektivnosť, atď.

V niektorých prípadoch, vstupné informácie a podklady nie sú pre znalecké skúmanie postačujúce. V mnohých prípadoch znalec po oboznámení sa so spisom a podkladmi zistí, že je potrebné ich doplnenie. V rámci trestného konania, v zmysle ust. § 145 Trestného

⁵ RAK, R. *Vehicle Identification Number – anatomy of error occurrence*, Volume 1303 (2019) 012146, 6.

poriadku, možno na návrh znalca vykonať ďalšie dôkazy, ktoré znalec potrebuje pre účely spracovania znaleckého posudku. Znalec si teda nemôže obstarávať podklady sám, mal by sa obrátiť na zadávateľa znaleckého posudku s požiadavkou na zabezpečenie ďalších podkladov nevyhnutných pre vypracovanie znaleckého posudku. Častokrát obstarávanie ďalších podkladov trvá dlhšie (napr. pri vyšetrowaní ekonomických trestných činov zabezpečenie niektorých podkladov trvá aj pár mesiacov), čo má v neposlednom rade dopad na celkovú lehotu spracovania znaleckého posudku, a tým predlžovanie trestného konania.

V uznesení o pribratí znalca zadávateľ uvedie úlohy a otázky, ktoré má znalec v posudku zodpovedať. „*Otázka je z hľadiska psychologického prejavenej a adresovanej záujem o nejakú informáciu. Z hľadiska logického je to veta, ktorou sa nejaká informácia požaduje, výzva k podaniu odpovedi.*“⁶

Otázky pre znalca by mali byť formulované jasne, zrozumiteľne a jednoznačne. Otázky by mali na seba logicky nadväzovať. Mali by smerovať k meritu veci. Každá otázka by mala byť položená samostatne. Pokiaľ je znalecká otázka položená spolu s ďalšími otázkami, potom je požiadavka neprehľadná a nemusí byť porozumená správne.

Zadávateľia niekedy kladú znalcom aj otázky, ktoré nevystihujú potreby zadávateľa, resp. účel, pre ktorý bol znalecký posudok zadaný. Preto je vhodné, aby zadávateľ konzultoval otázky so znalcom a tie, aby boli následne znalcovi položené tak, aby bol naplnený cieľ znaleckého dokazovania a zároveň, aby boli zadávateľovi zodpovedané všetky skutočnosti, ktoré sú pre zadávateľa dôležité, aby mohol v danej veci rozhodnúť. V prípade kladenia nadbytočných otázok sa predlžuje čas potrebný na vypracovanie znaleckého posudku znalcom, čím opäť môže dôjsť ku predlžovaniu konania.

4 Empirická časť príspevku

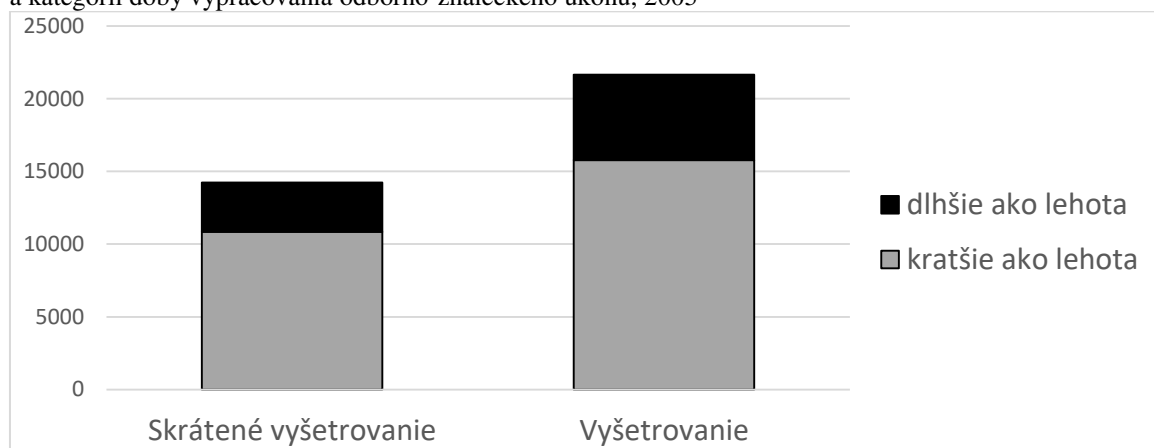
V empirickej časti príspevku sme využili údaje kumulované Úradom kriminálnej polície Prezídia Policajného zboru (ďalej len „ÚKP P PZ“) v systéme Denník vyšetrovacích spisov za roky 2005 a 2020. Analyzovanie sme uskutočnili za pätnásťročný časový odstup pomocou metód deskriptívnej štatistiky ako napríklad absolútna a relatívna miera, histogram, škatuľový graf a viackriteriálne triedenie. Cieľom porovnania je identifikovať, či existujú rozdiely z hľadiska trvania odbornoznaleckej činnosti vo všeobecnosti bez rozlišovania odbornosti a regionálnych diferencií.

4.1 Početnosť odbornoznaleckých úkonov v roku 2005

Trestný zákon č. 140/1961 Zb. bol účinný od 1. 1. 1962 a zrušený 31. 12. 2005 Trestným zákonom č. 300/2005. Podľa starého Trestného zákona boli trestné činy klasifikované na prečiny a trestné činy. Početnosti odbornoznaleckých úkonov v roku 2005 sú zobrazené nasledovným stĺpcovým skladaným grafom č. 1.

⁶ KNAPP, V., GERLOCH, A. *Logika v právnom myšlení*, s. 157.

Graf č. 1 Rozloženie absolútnych početností odbornovo-znaleckých úkonov podľa závažnosti trestných činov a kategórií doby vypracovania odbornovo-znaleckého úkonu, 2005

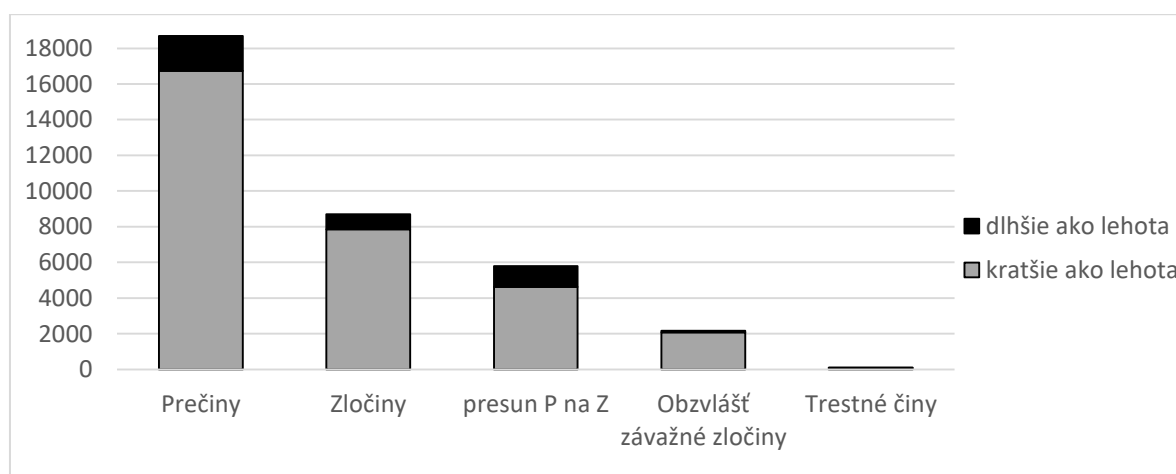
Zdroj údajov: ÚKP P PZ

Na vodorovnej osi grafu č. 1 sú rozlišované kategórie závažnosti trestných činov. Na zvislej osi sú skladaním zobrazené početnosti odbornovo-znaleckých úkonov, pričom spodnú vrstvu tvoria odbornovo-znalecké úkony, vypracovanie ktorých trvalo kratšie ako zákonom stanovená lehota (2 mesiace) (sivá výplň) a vrchnú vrstvu predstavujú odbornovo-znalecké úkony, na ktoré bol potrebný dlhší čas, ako bola stanovená lehota (4 mesiace) (čierna výplň). Z nápadu kriminality v roku 2005 je zreteľné, že potreba odbornovo-znaleckých úkonov ku prečinom bola menšia ako pri trestných činoch, pričom podiel odbornovo-znaleckých úkonov, vypracovanie ktorých trvalo dlhšie ako lehota pri prečinoch predstavovalo 23,7 % a pri trestných činoch mierne viac 27,1 %. Nakoľko požiadavka na vypracovanie odbornovo-znaleckých úkonov mohla vzniknúť ešte pred podaním návrhu na podanie obžaloby, prekročenie lehoty znalcom treba vnímať orientačne, nemusí bezprostredne znamenať nedodržanie zákonom stanovených lehôt pre prípravné konanie.

4.2 Početnosť odbornovo-znaleckých úkonov v roku 2020

Analogicky sme postupovali pri odbornovo-znaleckých úkonoch za rok 2020 na grafe č. 2.

Graf č. 2 Rozloženie absolútnych početností odbornovo-znaleckých úkonov podľa závažnosti trestných činov a kategórií doby vypracovania odbornovo-znaleckého úkonu, 2020

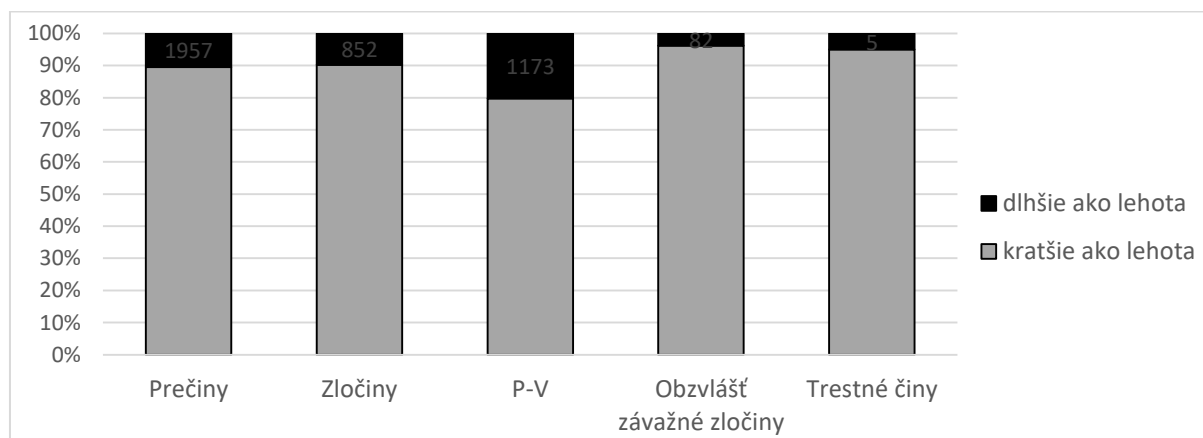
Zdroj údajov: ÚKP P PZ

Rekodifikáciou Trestného zákona v roku 2005 sa cieľavedome zaviedlo detailnejšie rozlišovanie trestnej činnosti na základe jej závažnosti. Na vodorovnej osi sú obdobne ako na grafe č. 1 rozlišované kategórie trestných činov v novom kategorizovaní, ktoré sú usporiadané zostupne zľava doprava na základe evidovanej početnosti odbornoznaleckých úkonov. Stĺpec uprostred prislúcha odbornoznaleckým úkonom, ktoré pôvodne patrili ku prečinom, ale v procese prípravného konania boli prekvalifikované na zločiny.

Podobne ako v roku 2005, aj v roku 2020 bolo potrebné vypracovať zreteľne najviac odbornoznaleckých úkonov ku najmenej závažným prečinom. Posledná, najmenej početná, kategória trestných činov (vpravo) koncentruje zdĺhavé prípady staršieho dáta, ktoré pomaly, ale postupne ustupujú do úzadia.

Posúdenie miery výskytu odbornoznaleckých úkonov, ktoré trvali dlhšie ako je zákonom stanovená lehota je zreteľnejšie na základe relatívneho vyjadrenia na grafe č. 3.

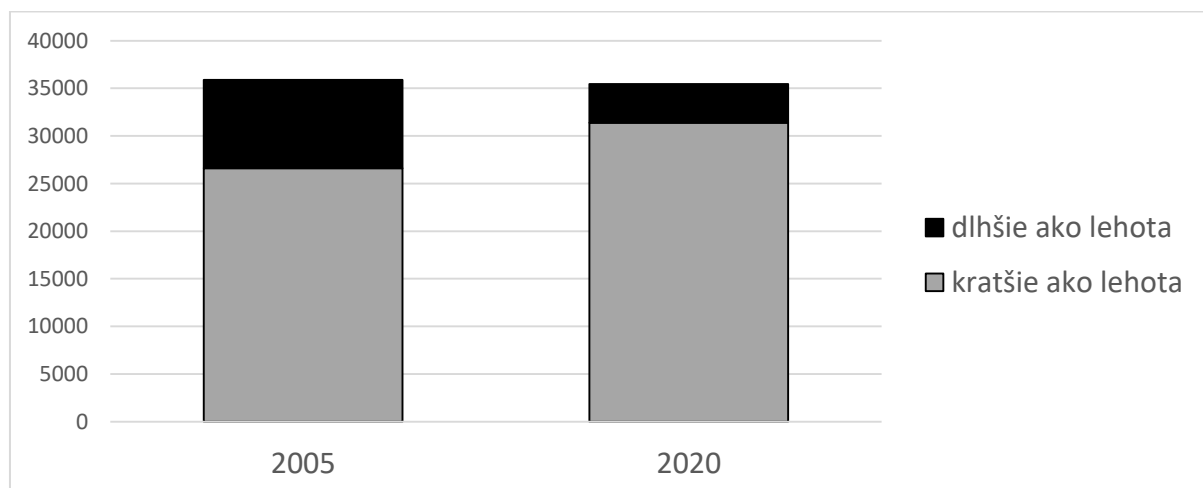
Graf č. 3 Porovnanie relatívnych podielov odbornoznaleckých úkonov podľa kategórií doby vypracovania odbornoznaleckého úkonu, 2020

Vo všetkých kategóriách prečinov a zločinov, len v 10 % úkonov lehota trvala dlhšie ako je stanovená zákonná lehota okrem prečinov, ktoré boli v priebehu prípravného konania prekvalifikované na zločiny, čo poukazuje na väčšie komplikácie v procesoch prípravného konania, ako sú pozorovateľné pri obzvlášť závažných zločinoch.

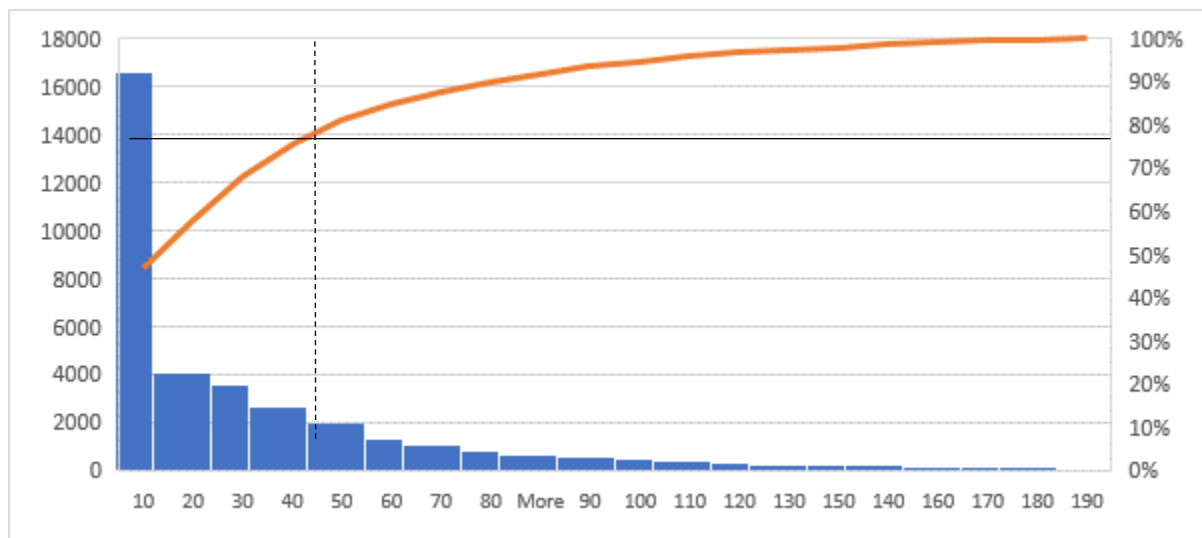
4.3 Porovnanie početnosti odbornoznaleckých úkonov za roky 2005 a 2020

Graf č. 4 Porovnanie absolútnych početností odbornoznaleckých úkonov podľa kategórií doby vypracovania úkonu, 2005 a 2020

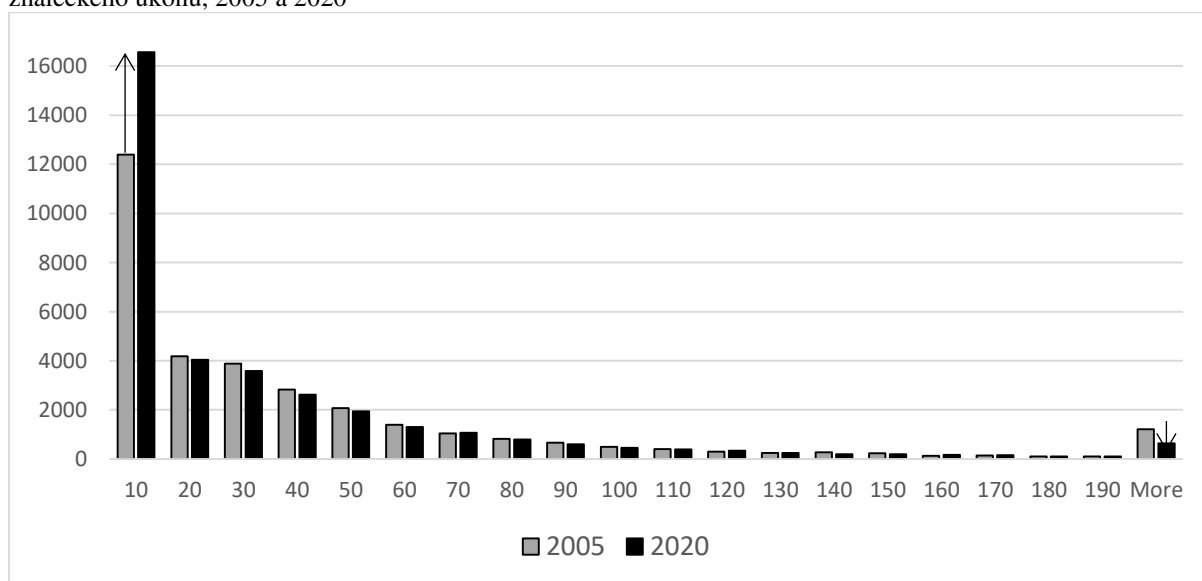
Na detailnejšiu predstavu o dĺžke trvania spracovania znaleckého úkonu sme vytvorili Pareto graf č. 5.

Graf č. 5 Pareto histogram rozloženia početností odborných znaleckých úkonov podľa doby vypracovania odborného znaleckého úkonu, 2020

Na vodorovnej osi sú rozlišované doby vypracovania odborného znaleckého úkonu s dĺžkou 10 dní, pričom posledná kategória vpravo koncentruje úkony, vypracovanie ktorých trvalo dlhšie ako 190 dní. Zvislá os zobrazuje kumulatívne početnosti výskytu bez rozlišovania závažnosti trestného činu. Z rozloženia histogramu je zreteľne najviac zastúpená najkratšie trvajúca kategória do 10 dní, početnosti dlhšie trvajúcich vyjadrení kontinuálne klesajú. Nakoľko za obidva sledované roky početnosti úkonov kontinuálne klesali s dobou vypracovania odborných znaleckých úkonov, histogram a Pareto graf majú rovnaké usporiadanie vodorovných kategórií. Z výsledku je pozorovateľné, že 80 % vypracovaní odborných znaleckých úkonov trvalo kratšie ako 40 dní.

Graf č. 6 Porovnanie histogramov rozloženia početností znaleckých úkonov podľa doby vypracovania odborného znaleckého úkonu, 2005 a 2020

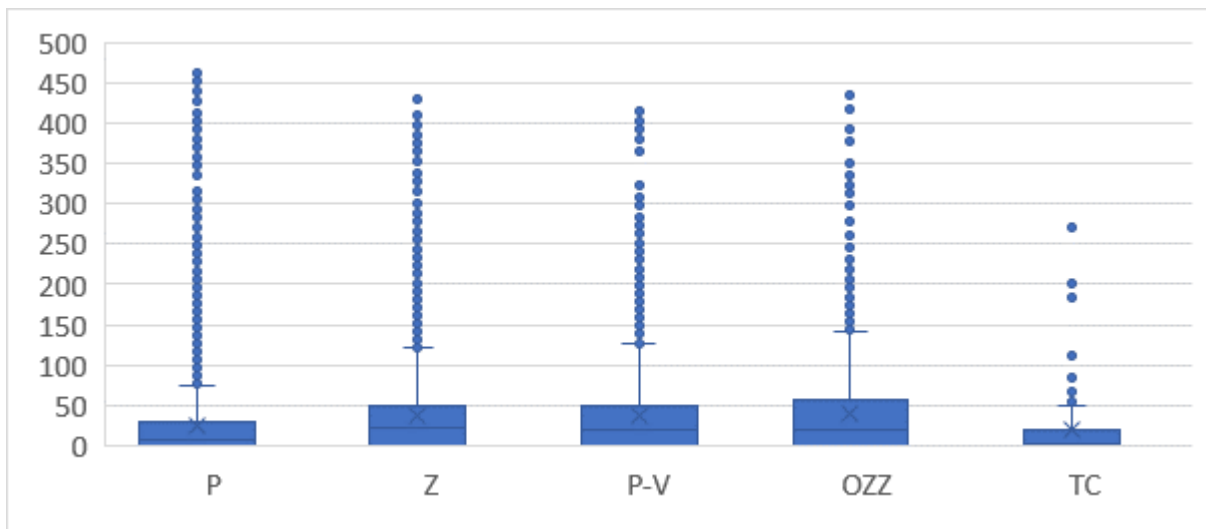

Priame porovnanie histogramov jednoznačne zviditeľňuje diferencie v okrajových hodnotách minima aj maxima. Pri realizácii odborného-znaleckého úkonu do 10 dní nastal nárast o približne 5 000 prípadov a naopak pokles o takmer 1 000 prípadov pri odborných-znaleckých úkonoch vyhotovených za viac ako 190 dní. Stredné časové intervaly sú viac-menej s porovnateľnými početnosťami.

4.4 Rozdelenie odborného-znaleckých úkonov v roku 2020 podľa závažnosti a času

Detailnejšie rozloženie početnosti odborného-znaleckých úkonov podľa času a závažnosti sme vytvorili pomocou krabicového grafu č. 7.

Graf č. 7 Krabicový graf porovnania rozloženia početností odborného-znaleckých úkonov podľa doby vypracovania odborného-znaleckého úkonu a závažnosti, 2020⁷

Každý typ trestného činu je na grafe zobrazený jednou krabicou, pomenovanie ktorých je rozlišované na vodorovnej osi. V prípade všetkých trestných činov boli prípady, kedy bol úkon vyhotovený prakticky okamžite, t. j. v evidencii majú aspoň jedno vyhotovenie úkonu s dĺžkou 0 dní. Trvanie odborného-znaleckého úkonu vo väčšine prípadov náznakovo kopíruje závažnosť trestného činu (viditeľné z výšky krabice a dĺžky fúza nad krabicou). Časovo náročnejšie odborné-znalecké úkony sa javia v spisoch, ktoré boli počas prípravného konania preklasifikované z prečinov na zločiny v porovnaní so zločínmi, ktoré boli zjavne ako zločiny od začiatku vyšetrovania. Rozloženie maximálnych okrajových hodnôt nad hornými fúzami je veľmi podobné pri všetkých kategóriách trestných činov, čiže v špecifických prípadoch odborného-znaleckých úkonov trvali aj dlhšie ako rok a boli nezávislé od závažnosti trestného činu.

Záver

Pre správne rozhodnutie v trestnej veci musí súd alebo orgán činný v trestnom konaní zvážiť, aké dôkazné prostriedky použije pre objasnenie požadovanej skutočnosti. Znalecký posudok je výstup znaleckej činnosti, ktorý popri všetkých dôkazoch získaných v rámci trestného konania zákonným spôsobom predstavuje dôležitý dôkazný prostriedok pre trestné konanie. Význam každého dôkazného prostriedku v konkrétnej veci závisí od jeho vnútornej

⁷ P-prečiny, Z-zločiny, P-V-prečiny preklasifikované na zločiny, OZZ-obzvlášť závažné zločiny, TČ-trestné činy podľa starého Trestného zákona.

sily, logiky, presvedčivosti, autentickosti, atď.⁸

Bez odborných znalostí znalcov, resp. odborníkov pribratých do konania by mnohokrát nebolo možné objasniť skutočnosti dôležité pre objektívne zistenie skutkového stavu. Dá sa očakávať, že s rozvojom vedy a techniky bude význam znaleckého dokazovania narastať. Páchanie trestnej činnosti je čoraz sofistikovanejšie, čo sťažuje jej odhaľovanie a dokazovanie.⁹ Na druhej strane, výsledky príspevku poukazujú na skrátenie doby realizácie znaleckého úkonu v priebehu posledných 15 rokov. Aj v budúcnosti musíme počítať s trestnými činmi, vyšetrowanie ktorých sa ani pri zvýšenej snahe nestihne ukončiť v zákonných lehotách.

Napríklad pri vyšetrowaní trestných činov páchaných v ekonomike, sú elektronické údaje niekedy jediným zdrojom informácií v konkrétnej trestnej veci a jediným podkladom pre vypracovanie znaleckého posudku. V týchto prípadoch je potrebné najprv pribrať znalca z odboru elektrotechniky, aby vykonal znalecké skúmanie „výberom dát“ z daného programu. Následne tieto predložiť na skúmanie znalcovi z odboru ekonómia a manažment. V jednom konaní je tak potrebné pribrať znalcov z viacerých odborov/odvetví, pričom skúmanie jedného znalca je priamo podmienené a závislé od výsledkov a záverov znaleckého posudku vypracovaného znalcom z iného odboru a odvetvia. V prípade snahy prísnejšie sledovať dodržiavanie zákonných lehôt, bolo by vhodné zohľadňovať viac faktorov, ako je závažnosť trestného činu.

Výsledky analyzovania boli získané pomocou zjednodušeného modelu, v ktorom boli časy potrebné na vypracovanie odbornó-znaleckých úkonov posudzované izolovane. Ako sme poukázali na príklade ekonomických trestných činov, nie je výnimočné, že v praxi je pre objasnenie jedného trestného činu žiaducich viacero znaleckých posudkov. Ak potreba odbornó-znaleckých úkonov vzniká s časovým oneskorením na základe nazhromaždených faktov a skutočností, je v týchto prípadoch potrebné časy na ich vypracovanie sčítavať, keďže je vyšetrowateľ reálne nútený čakať. Takže z dvoch znaleckých posudkov, ktoré boli spracované za kratší čas ako je zákonná lehota ich sčítaním môže vzniknúť čas, ktorý je dlhší, ako stanovuje zákonná lehota.

Ďalším faktorom, ktorý získané výsledky mohol pozitívne ovplyvniť je skutočnosť, že štátne orgány, predovšetkým Kriminalistický a expertízny ústav Policajného zboru vypracováva znalecké vyjadrenia alebo písomné potvrdenia bez náhrady. Nakoľko faktúry za spracovanie nie sú evidované, v systéme často chýbajú časové údaje prijatia a odovzdania, v systéme sa vedie záznam 0, čo v skutočnosti nemuselo zodpovedať realite.

V každom prípade by bolo vhodné vnímať činnosť vyšetrowateľov aj policajtov v skrátenom vyšetrowaní v širších súvislostiach, nakoľko sú pri objasňovaní a dokazovaní odkázaní na spoluprácu a výsledky práce znalcov, tlmočníkov, prekladateľov, poskytovateľov služieb, organizácií a spoločností.

Pod'akovanie:

Príspevok vznikol s podporou projektu APVV-19-0102 Efektívnosť prípravného konania – skúmanie, hodnotenie, kritériá a vplyv legislatívnych zmien.

Literatúra

Dôvodová správa k zákonu č. 382/2004 Z. z. o znalcoch, tlmočníkoch a prekladateľoch

⁸ MATHERN, V. *Znalecký posudok ako dôkazný prostriedok v čl. Trestnom konaní*, s. 12 - 13.

⁹ RAK, R. - KOPENCOVÁ, D. - FELCAN, M. *Digital vehicle identity e Digital VIN in forensic and technical practice*, s. 8.

a o zmene a doplnení niektorých zákonov

- FRYŠTÁK, M. Znalecké dokazování v trestnom řízení. Praha: Wolters Kluwanec ČR, 2019, s. 124. ISBN 978-80-7508-385-5
- CHMELÍK, J. a kol. *Místo činu a znalecké dokazování*. Plzeň. Aleš Čenek, 2005. s. 208. ISBN 8086898-42-3
- IVOR, J. a kol. *Trestné právo procesné*. Bratislava: Iura Edition, 2006, s. 475. ISBN 80-8078-0101-X
- KAČUR, M. Znalec a odborník v trestnom konaní, In: *Znalectvo v odboroch Stavebníctvo a Podnikové hospodárstvo 3/2013*, Ústav súdneho inžinierstva, Žilinská univerzita v Žiline, 2013, s. 37, ISSN 1335- 809X, EV 549/08
- KRÍSTEK, L. *Znalectví*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. s 332. ISBN: 978-80-7478-042-4
- LISOŇ, M. *Odhaľovanie a objasňovanie trestných činov všeobecnej kriminality*. 1. vydanie. Bratislava : Akadémia Policajného zboru, 2016. - 248 s. ISBN 978-80-8054-673-1
- MALÍK, P. *Príručka znalca*. Epos: 2002. ISBN 80- 8057-504-5, s. 5
- MATHERN, V. *Znalecký posudok ako dôkazný prostriedok v československom trestnom konaní*. Bratislava: Veda, vydavateľstvo SAV, 1976., s. 41
- MEDVEĎOVÁ, S. - KOVÁČ, P. *Aktuálna úprava znaleckej činnosti*. In: *Protialkoholický obzor*, 2004. s. 283 – 292
- MINÁRIK, Š. - MATHERN, V. - PALAREC, J. a kol. *Trestný poriadok, Stručný komentár*. Bratislava: Iura Edition, 2006. s. 405. ISBN: 8080780854
- MUSIL, J. - KRATOCHVÍL, V. - ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva, Trestní právo procesní*. 3. prep. vyd. Praha C. H. Beck, 2007.
- RAK, R. *Vehicle Identification Number – anatomy of error occurrence*, MEIE 2019, 2nd International Conference on Mechanical, Electric and Industrial Engineering, Conference Proceedings, 25-27 May 2019, Hangzhou, China, published online, 2 September 2019, Journal of Physics: Conference Series (IOP Publishing: JPCS), Volume 1303 (2019) 012146, Online ISSN 1742-6596, Print ISSN 1742-658, doi:10.1088/1742-6596/1303/1/012146
- RAK, R. - KOPENCOVÁ, D. - FELCAN, M. Digital vehicle identity e Digital VIN in forensic and technical practice. In: *Forensic Science International: Digital Investigation*. Published Elsevier, Volum 39. december 2021. ISSN: 0379-0738
- VIKTORYOVÁ, J. *Teória a prax dokazovania vo vyšetrovaní*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru, 2001.
- Vyhláška Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky z 20. júla 2018 č. 228/2018 Z. z., ktorou sa vykonáva zákon č. 382/2004 Z. z. o znalcoch, tlmočníkoch a prekladateľoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
- Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok
- Zákon č. 382/2004 Z. z. o znalcoch, tlmočníkoch a prekladateľoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Keywords: expert, translator, interpreter, expert activity, services, professional activity, expert evidence

Summary

Successful realization and application of the law are, in many cases, critically dependent on expert testimony. The article contains fundamental characteristics and an overview of processes and entities certified to perform expert testimonies in the Slovak Republic. We point out the variety in the time of processing expert testimonies and in the time of interpreter and translation services that may considerably influence the total length of the pre-trial stage. Moreover, we compare how time-consuming the processing of expert testimonies was in the years 2005 and 2020 based on national data collection of actions of the criminal police of the Slovak Republic.

*pplk doc. RNDr. Tatiana Hajdúková, PhD.
katedra informatiky a manažmentu
Akadémia policajného zboru v Bratislave
Sklabinská 1, 835 17 Bratislava 35
e-mail: tatiana.hajdukova@akademiapz.sk*

*JUDr. Ing. Edita Lukáčiková
súdny znalec: Účtovníctvo a daňovníctvo,
Personalistika, Kontroling
doktorand na katedre informatiky
a manažmentu
Akadémia policajného zboru v Bratislave
Sklabinská 1, 835 17 Bratislava 35
e-mail: edita.lukacikova@akademiapz.sk*

Recenzenti: prof. Ing. Miroslav Lisoň, PhD., JUDr. Ing. Radoslav Hromek, MBA